

način dano besedo, kar je neobhodna nujnost v deželi, v kateri nihče ni pismen. V deželah, ki so pismene, se sama dana beseda manj spoštuje; kjer pa je mogoče dobiti uradno potrjene pogodbe, ima zopet navadna pisana pogodba manjšo veljavo. Torej so zakoni posledica potreb družbe; med šegami se obdržijo tiste, ki so za razmere, v katerih se družba nahaja, koristne. Šege in navade so plod nujnosti.

Če take in enake Marmontove, včasih malo zavito povedane zaključke predstavimo v današnji jezik, dobimo stavek, da so socialni in gospodarski pogoji tisti, ki povzročajo šege, navade in lastnosti narodov. Ta realistični polet misli sega že daleč čez prosvetljeno dobo in čisto v moderni čas. Res je, da taka razlaga ni absolutno nova. Marmont je tudi tukaj Montesquieujev učenec, toda samostojen učenec, ki po metodi prekaša svojega učitelja.

Socialni in gospodarski pogoji usmerjajo tisti veliki tok dogajanj, v katerem se izpolnjujejo in katerega usmerjajo s svoje strani življenski interesi posameznikov. Posameznik je le kaplja v reki. Ne more drugega, kakor paziti na tok zgodovine, ga razumeti in v njem izpolnjevati svoje mesto. Napoleonov oficir maršal Marmont je eden prvih, ki se je te vloge posameznika zavedal in to tudi jasno izrekel.

Nemogoče je reči, kaj bi bilo iz Marmonta postalo, če bi bil ta sijajni opazovalec posvetil svoje sile drugim panogam delovanja kakor vojevanju; kako bi mislil, če bi bil v polni svežini doživel še več kakor svojih oseminsedemdeset let ali pa, če bi ga bila usoda zanesla daleč od dvorov. Marsikaterega njegova misel se pojavlja kakor genijalen blisk, marsikaj je fragmentarno, marsikaj nedodelano. Včasih mu kakšna zanimiva misel takoj utone v prepletu dogodkov — a prav v tem je njegov način pisanja dragocen, kajti Marmont je čisto zaveden realist, ki ve, „da so stvari močnejše kakor ljudje“.

Bil je aristokrat osemnajstega stoletja, ki je zavestno in z vso silo svoje energične osebe živel globoko v čas, ki se je utapljal v strojih in kapitalu. Revolucija ga je bila naučila, da človeške pravice niso prazne marnje in da se mora „pravičnim željam narodov ugoditi“. Bil je dober produkt tistega humanističnega, seveda aristokratsko-francoskega duha, ki je pred njim že dal ljudi, kakor sta bila Montaigne ali Montesquieu.

In nam je mnogo zapustil. Oživljeni jezik, univerzo, botanični vrt, ceste in še mnogo drugega. Marmont si je cesto, ki jo ima v Ljubljani, pošteno zaslužil.

Branko Rudolf.

Politični obzornik

Delavsko gibanje v Franciji

Vito Kraigher.

Uvod.

Pridobitve francoskega delavskega razreda v zadnjih dveh letih, njegova uspešna borba zoper francoski fašizem, dejstvo, da je francosko delavstvo znalo v tem boju pritegniti na svojo stran malomeščanstvo in srednjega kmeta, ki sta v Italiji in Nemčiji postala plen fašizma, s čimer se je v Franciji preprečila možnost „legalne“ upostave fašizma — v Franciji je preostala fašizmu samo še pot državljanske vojne, na katero se je zadnji dve leti tudi temeljito pripravljaval, kar je dokazala o pravem času odkrita zarota „Cagoulardov“ — vse to je francoski proletarijat

potisnilo v današnji razburkani Evropi zopet na čelo borbe za mir, socialno pravičnost in državljanske svoboščine (demokracijo).

Bolj kot kdaj koli poprej se torej tudi pri nas vsiljuje potreba, da spoznamo francoske razmere, predvsem razvoj francoskega delavskega gibanja in njegove značilnosti. Zlasti slovensko delavstvo se lahko na ta način oboroži z marsikaterim koristnim spoznanjem, ki mu bo služilo v njegovem boju za boljše življenje.

Preden preidemo na samo obravnavanje razvoja in značilnosti francoskega socializma in sindikalizma, moramo spoznati značilnosti francoskega socializma in sindikalizma, moramo spoznati značilnosti gospodarskega razvoja Francije. Ta se v mnogočem razlikuje od razvoja kapitalizma pri nas in v Srednji Evropi sploh. Prav v tem moramo iskati tudi razlago za nekatere posebnosti v francoskem delavskem gibanju, po katerih se zelo razlikuje od delavskih gibanj v Srednji Evropi.

Gospodarski razvoj Francije pred vojno.

Podati moremo le na kratko razvoj kapitalizma v Franciji v zadnjih 80 letih, predvsem francoske industrije in kredita.¹ Omejujemo se pri tem le na predvojno dobo, ko so se vse značilnosti francoskega kapitalizma razvile že v tej dobi, za katero bomo zato v naslednjem članku tudi posebej obravnavali razvoj delavskega gibanja, nato pa v zaključnem članku njegov razvoj po vojni s čisto kratkim uvodnim orisom stanja francoskega gospodarstva po vojni.

Po navadi si predvojno Francijo predstavljamo kot deželo, kjer koncentracija kapitala ni izročila vodstva francoskega gospodarstva v roke nekaj velekapitalistov,² marveč nasprotno prevladuje vpliv malih in srednjih industrijcev, na deželi pa malih trgovcev in kmetov, med katere da je francoska zemlja že od revolucije sem pravično razdeljena.

Nedvomno je bila predvojna Francija konec 19. stol. v primeri z drugimi industrijsko razvitimi državami, kakor Anglijo, Nemčijo in Združenimi državami severncameriški, zaostala dežela, kjer je kapitalizem počasneje napredoval. Vendar nam pa že statistika iz te dobe prikazuje močno koncentracijo industrijskega kapitala.

Veliko število podjetij kaže sicer na počasen razvoj koncentracije kapitala, ki pa je nedvomno zaznaven. V našem stoletju se je ta koncentracija še pospešila. Število plavžev je padlo v letih 1896—1913 od 286 na 133, toda njihova produkcija se je povečala. Število železnih rudnikov v največjem bazenu železne rude v Franciji, v Briey-u je padlo od l. 1906—1913 od 49 na 34, med katerimi so 4 družbe proizvajale od 17 milijonov ton rude, kolikor znaša letna proizvodnja v tem bazenu, 6 milijonov ton. 8 največjih premogokopnih družb v Pas de Calais-ju, najbogatejšem bazenu premoga v Franciji, je produciralo leta 1913 20 milijonov ton premoga, t. j. več kot polovico francoske proizvodnje (40'8 milijonov ton).

Koncentracija vodi k monopolom. Tudi Francija je imela že pred vojno monopole v odločujočih panogah industrije: kovinski (Schneider-Creusot), strojni, železnice (Rotschild), kemični (Saint-Gobain) itd. Na področju bančništva so bili najvidnejši pojavi koncentracije že konec 19. stol.: Crédit Lyonnais, ki je nalagal kapital zlasti v caristični Rusiji, L' Union parisienne, La Banque de Paris et des Pays-Bas. Razvoj francoskega denarništva ponazoruje že sam porast treh velikih bank (Crédit Lyonnais, le Comptoir d'escompte in Société Générale).

¹ Značilnosti strukture francoskega poljedelstva bomo orisali v članku o naših izseljencih v Franciji, ko bo govor o naših poljskih delavcih.

² Večino je šele nastop Ljudske fronte l. 1936 in njena volilna parola „v boj zoper samcvlado 200 familij“ poučila, da tudi Francija pozna ta problem.